

РОЗДІЛ XIII. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

УДК 378:013.42:316.346.2:355.23-057.36

Людмила Романишина

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ORCID ID 0000-0002-6026-2614

Олександр Поліщук

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ORCID ID 0000-0002-9838-7105

Світлана Тафінцева

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ORCID ID 0000-0002-2280-7556

DOI 10.24139/2312-5993/2025.06/498-508

ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРИКОРДОННИКІВ ЄС: ДОСВІД АГЕНЦІЇ FRONTEX

У статті проведено аналіз міжнародного досвіду формування гендерної культури та інтеграції гендерного підходу в систему професійної підготовки прикордонників Європейського Союзу на прикладі Європейської агенції прикордонної та берегової охорони Frontex. З огляду на сучасні міграційні виклики та трансформацію підходів до безпеки кордонів, гендерна рівність та захист фундаментальних прав стають невід'ємними складовими професійної діяльності правоохоронців. Методологія дослідження базується на критичному аналізі дискурсу, аналізі документів (навчальних програм, Галузевої рамки кваліфікацій для прикордонної служби та офіційних звітів Frontex) та концепціях феміністичних безпекових студій. Визначено, що ключовими напрямками гендерно орієнтованого навчання у системі Frontex є компетентнісний підхід та ситуаційне навчання, спрямовані на розвиток навичок гендерно-чутливого реагування, дотримання прав вразливих груп та недискримінації. При цьому гендерна культура не виокремлюється у вузькоспеціалізовані курси, а реалізується через наскрізну інтеграцію принципів фундаментальних прав у всі освітні програми. Водночас аналіз засвідчує наявність суперечностей між декларованими принципами та реальною практикою, зокрема збереження патріархальних стереотипів, домінування «чоловічого» підходу до інтерпретації міграційних процесів та ризик трактування вразливості виключно крізь призму безпеки. На основі виявлених суперечностей сформульовано рекомендації щодо адаптації досвіду Frontex у національній системі підготовки персоналу правоохоронних органів України.

Ключові слова: гендерна культура, прикордонники, професійна підготовка, гендерна рівність, фундаментальні права, гендерний мейнстримінг, безпека кордонів

Постановка проблеми. Сучасні трансформації в екосистемі європейської безпеки вимагають концептуального перегляду підходів до управління кордонами, де на перший план виходять не лише питання стримування та контролю, а й суворе та неухильне дотримання

прав людини. В умовах міграційних криз, глобалізації та зростання гібридних загроз професійна діяльність прикордонників набуває нових вимірів, серед яких ключове місце посідає здатність розпізнавати та враховувати гендерно зумовлені ризики і потреби (Maskau, 2019). У цьому контексті гендерна культура стає нероздільною складовою професійної компетентності правоохоронців, що безпосередньо впливає на якість виконання службових обов'язків.

Спираючись на Хартію основних прав та низку міжнародних конвенцій, Європейський Союз закріпив інтеграцію гендерної проблематики («гендерний мейнстримінг») як обов'язкову складову інституційної політики та зобов'язав свої установи та організації імплементувати гендерно чутливі підходи у відповідних сферах діяльності. Зокрема, Європейська агенція прикордонної та берегової охорони Frontex (далі – Frontex) відіграє важливу роль у встановленні загальноєвропейських стандартів професійної підготовки через розробку Уніфікованої програми підготовки та Галузевої рамки кваліфікацій у сфері охорони кордонів (далі – ГРК) (Frontex, 2013; Frontex, 2022).

Для України, яка перебуває на шляху до європейської інтеграції та реформування сектору безпеки та оборони, приведення систем правоохоронної освіти до стандартів ЄС є стратегічним пріоритетом. Важливість впровадження «гендерного мейнстримінгу» у професійну підготовку українських прикордонників зумовлене не лише міжнародними зобов'язаннями (зокрема, Резолюцією РБ ООН 1325), а й практичною необхідністю ефективно протидіяти таким злочинам, як торгівля людьми, контрабанда та гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту (Isaieva ті ін., 2021). Відповідно, аналіз європейського досвіду формування гендерної культури через призму освітніх практик Frontex є актуальним та своєчасним завданням для вітчизняної педагогічної науки та сектору безпеки та оборони.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасному європейському науковому дискурсі інтеграція фундаментальних прав і гендерної складової у професійну підготовку європейських прикордонників розглядається як ключовий елемент формування сучасних стандартів управління кордонами. Дослідники L. Karamanidou та B. Kasperek (2020), зосереджуючись на механізмах підзвітності Frontex та викликах, пов'язаних із забезпеченням фундаментальних прав під час операційної діяльності, підкреслюють розрив між теоретичними настановами навчальних програм та реальними практиками на

кордоні. Феміністичний та постколоніальний підхід до діяльності Frontex широко представлений у працях S. Stachowitsch та J. Sachseder (2019), які стверджують, що політика управління ризиками агенції є такою, що відображає гендерні та расові стереотипи. У подальших дослідженнях J. Sachseder, S. Stachowitsch та C. Binder (2022) доводять, що кризовий дискурс ЄС щодо міграції часто спирається на маскулінізовані уявлення про мігрантів як «загрози» та фемінізовані образи «вразливих жертв», що в сукупності сприяє легітимізації розширення повноважень інституцій прикордонного контролю в межах парадигми маскулінного протекціонізму.

Дослідниця А. Mackay (2019) у методичних матеріалах DCAF (Gender and Security Toolkit) пропонує практичний погляд на інтеграцію гендерної перспективи в управління кордонами, наголошуючи на важливості спеціалізованих тренінгів для персоналу щодо боротьби з гендерними упередженнями (unconscious bias). З педагогічної точки зору, питання імплементації європейських стандартів підготовки (зокрема ГРК) у систему освіти українських прикордонників досліджували А. Балендр (Balendr, 2017) та І. Ісаєва зі співавторами (Isaieva et al., 2021), фокусуючись на компетентнісному підході та протидії торгівлі людьми.

Попри наявність ґрунтовних праць, значна частина робіт або зосереджується на критичному аналізі політичних аспектів діяльності Frontex у межах безпекового дискурсу, або розглядає навчальні програми переважно в інструментальному вимірі стандартизації професійної підготовки. Зважаючи на це, виникає потреба у комплексному дослідженні, що інтегрувало б аналіз освітніх інструментів Frontex із глибинним розумінням процесів формування гендерної культури в системі професійної підготовки прикордонників.

Мета статті полягає в аналізі досвіду Європейської агенції з прикордонної та берегової охорони (Frontex) щодо інтеграції гендерної культури в систему професійної підготовки прикордонників ЄС. Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дослідження: розкрити зміст та методику формування гендерної культури у системі Frontex; виявити суперечності та критичні обмеження наявної моделі інтеграції гендерної перспективи в управлінні кордонами ЄС; визначити перспективи адаптації європейського досвіду до національної системи підготовки персоналу правоохоронних органів України.

Виклад основного матеріалу. Європейська агенція Frontex виконує роль координаційного та освітнього хабу, встановлюючи єдині

стандарти підготовки правоохоронців на зовнішніх кордонах ЄС. Основою цієї системи є Галузева рамка кваліфікацій у сфері охорони кордонів, розроблена у 2013 році та інтегрована з Європейською рамкою кваліфікацій для навчання впродовж життя. Ця рамка охоплює кваліфікації рівнів 4–7, тобто від базової професійної підготовки до магістерських програм вищої освіти для керівного складу (Frontex, 2013). З точки зору методики викладання Frontex спирається на компетентнісний підхід, де головним результатом навчання є не просто засвоєння знань, а здатність застосовувати їх на практиці. Освітні програми, такі як Уніфіковані програми підготовки, будуються за принципом змішаного навчання, яке поєднує дистанційне навчання, спрямоване на засвоєння теоретичної бази, та інтенсивні контактні сесії для відпрацювання практичних навичок (Frontex, 2022; Frontex, 2026). Значна увага приділяється методу ситуаційного навчання, де слухачі відпрацьовують ситуації, наближені до реальних умов (наприклад, реагування на домашнє насильство, ідентифікація жертв торгівлі людьми під час перетину кордону), що сприяє розвитку емоційно-вольової стійкості та емпатії (FRA, 2019; Balendr & Komarnytska, 2023).

Формування гендерної культури у Frontex не виокремлюється у вузькоспеціалізовані курси, а реалізується через наскрізну інтеграцію принципів фундаментальних прав у всі без винятку освітні модулі (Frontex, 2013). Вміння захищати права людини визначається як обов'язкова професійна компетенція.

Гендерна складова впроваджується через призму недискримінації. Відповідно до навчальних стандартів, прикордонник повинен не лише знати положення антидискримінаційного законодавства, а й вміти взаємодіяти з людьми різного віку, статі, сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності без упереджень (FRA, 2019; Maskay, 2019). Агенція ЄС з фундаментальних прав (FRA) підкреслює, що навчання має допомагати правоохоронцям рефлексувати над власними свідомими та несвідомими упередженнями, щоб уникати дискримінаційного профілювання ризиків на кордоні. Реалізація цього завдання забезпечується через цілісну систему тематичних модулів, кожен з яких спрямований на формування конкретних гендерно чутливих компетентностей.

Освітній каталог Frontex охоплює широкий спектр тематичних модулів, спрямованих на формування гендерно чутливої професійної поведінки прикордонників. Зокрема, реалізуються модулі з

фундаментальних прав людини, проведення співбесід із вразливими групами, протидії торгівлі людьми, а також підготовки офіцерів з питань повернення мігрантів. Спільною метою цих модулів є перехід від теоретичного засвоєння норм до формування практичних алгоритмів дій у гендерно чутливих ситуаціях із застосуванням інтерсекційного підходу, який враховує перетин статі, віку, раси та міграційного статусу. Розглянемо зміст і педагогічні особливості кожного з них детальніше.

Модуль «Фундаментальні права для прикордонників» реалізує підхід, орієнтований на «вразливість». Навчальні програми детально розглядають специфічні ризики, з якими стикаються жінки та дівчата: сексуальне насильство, примусові шлюби, торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації (Frontex, 2013). Підготовка передбачає вміння розпізнавати невербальні індикатори травми під час спілкування. Окремо розглядаються потреби вагітних жінок, матерів-одиначок та жертв насильства під час процедур прийому та розміщення мігрантів. Набуті у межах цього модуля знання знаходять своє практичне втілення у наступному ключовому напрямку підготовки – модулі з проведення співбесід.

В рамках модуля з проведення співбесід, Frontex навчає прикордонників застосовувати адаптовану до потреб вразливих груп модель PEACE (Frontex, 2013), яка передбачає такі етапи:

P – Planning and preparation (планування і підготовка до співбесіди);

E – Engage and explain (встановлення контакту та пояснення);

A – Account (отримання пояснень/свідчень);

C – Closure (завершення);

E – Evaluation (оцінювання).

На етапі планування співбесіди (Planning) прикордонник має враховувати гендерні аспекти: наприклад, опитування та особистий огляд жінок і дівчат мають здійснювати виключно жінки-офіцери, а трансгендерним або небінарним особам повинно надаватися право обирати стать офіцера (UNOCT & OHCHR, 2021). Крім того, інструкції категорично вимагають спілкуватися з жінками-мігрантками окремо від їхніх родичів-чоловіків, адже жінки можуть самостійно приймати рішення, тому можуть вирішити приховати інформацію про гендерно зумовлене насильство у присутності чоловіків (UNOCT & OHCHR, 2021). Тому європейські стандарти вимагають створювати безпечне середовище, залучаючи до опитування жінок-офіцеров та перекладачок.

Модуль з протидії торгівлі людьми спрямований на розвиток навичок ідентифікації потенційних жертв за специфічними індикаторами різних форм експлуатації (примусова праця, сексуальна експлуатація, примусове жебрацтво) (Frontex, 2026). Програма зосереджена на victim-centred approach (підхід, орієнтований на потерпілого) та розглядає різні форми експлуатації через призму гендерних індикаторів, навчаючи офіцерів розмежовувати контрабанду мігрантів (ключовим є добровільна згода особи на незаконне перевезення) та торгівлю людьми (ключовим є фактор експлуатації та примусу).

Окремий фокус в освітньому каталозі Frontex робиться на підготовці офіцерів з питань повернення. Модулі щодо повернення та роботи з вразливими групами навчають розпізнавати ознаки стресу та травми як у мігрантів (запобігання вторинній травматизації), так і у самих офіцерів (самодопомога). Офіцерам пояснюють, що процедури депортації не повинні розділяти сім'ї або наражати жінок на повторну небезпеку у країні походження.

Ефективність зазначених модулів значною мірою визначається педагогічним підходом до їх реалізації. Процес професійної підготовки охоплює три виміри: знання (Knowledge), навички (Skills) та ставлення (Attitude). Саме зміна ставлення (Attitude) є ключовою для гендерної культури, оскільки професійна поведінка прикордонника у стресових ситуаціях не формується виключно через засвоєння нормативно-правової бази, а вимагає глибинної психологічної та емоційної підготовки (FRA, 2019). Тренінги розвивають у прикордонників емпатію, готовність діяти етично та повагу до людської гідності. Методика їх проведення передбачає не лише лекції, а й дискусії, рефлексію та рольові ігри. Зокрема, через рольові ігри слухачі можуть відчувати на собі наслідки дискримінації – як у взаємодії з мігрантами, так і в межах самої правоохоронної системи (FRA, 2019). Коли правоохоронці стикаються з травмованими особами, емпатичне розуміння того, що жертви сексуального насильства можуть відчувати сором або страх, допомагає офіцерам не сприймати їхню замкнутість як «небажання співпрацювати» чи «спробу обману» (ENOMW, n.d.).

Як зазначає А. Маскау (2019): інтеграція гендерної перспективи безпосередньо впливає на операційну ефективність, адже жіночий персонал на кордоні частіше здатний виявити специфічні загрози, викликати довіру у потерпілих від гендерно зумовленого насильства та знизити рівень конфліктності. Дослідження А. Балендра та

О. Комарницької (2023) доводить, що ефективність офіцера в екстремальних умовах залежить від його емоційно-вольової стійкості – здатності протистояти фрустрації, залишатися зосередженим і приймати зважені рішення попри вплив факторів стресу. Практичні заняття із застосуванням ситуаційного навчання та симуляцій створюють умови для переживання емоційної напруги у контрольованому середовищі, що допомагає офіцерам уникати паніки та агресії щодо мігрантів у реальних кризових ситуаціях.

Прикладом практичного втілення цих педагогічних принципів є досвід Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, яка у співпраці з Frontex розробила онлайн-курс для офіцерів контролю першої лінії (Isaieva та ін., 2021). Навчання складається з трьох етапів: асинхронного, синхронного та рефлексивного. Під час відпрацювання навичок інтерв'ювання слухачі використовують технології віртуальної реальності (наприклад, симуляції у середовищі Second Life), що дозволяє їм безпечно взаємодіяти зі стандартизованими «аватарами» потерпілих.

Незважаючи на формальне впровадження стандартів фундаментальних прав, інтеграція гендерної культури у практику управління кордонами ЄС стикається з глибокими структурними, політичними та ідеологічними викликами, що свідчить про суттєвий розрив між декларованими принципами та реальною практикою.

Як наголошує Європейська мережа жінок-мігранток (European Network of Migrant Women), політика Frontex, зокрема у сфері повернення та управління Центрами прийому та обробки мігрантів, спирається на домінування «чоловічого» підходу до інтерпретації міграційних процесів (ENOMW, n.d.). Процедури депортації часто ігнорують той факт, що для жінок і дівчат повернення може означати зіткнення з домашнім насильством, примусовими шлюбами, каліцтвом жіночих статевих органів або ганьбою. Більше того, спільні операції та процедури розміщення часто призводять до перебування жінок у змішаних ізоляторах з чоловіками, де вони наражаються на високий ризик сексуальних домагань та експлуатації (ENOMW, n.d.).

З позицій феміністичних постколоніальних студій (Sachseder, Stachowitsch, & Binder, 2022), аналіз ризиків Frontex характеризується прихованою гендерною та расовою детермінованістю. Навчальні та аналітичні матеріали часто конструюють дихотомію: мігранти-чоловіки з країн Глобального Півдня часто розглядаються як гіпермаскулінні,

агресивні загрози («злочинці», «контрабандисти», «економічні мігранти», що експлуатують систему), тоді як мігрантки-жінки – як пасивні жертви, що потребують порятунку. Такий дискурс формує у європейських прикордонників парадигму «маскулінного протекціонізму», де «білі європейські чоловіки рятують неєвропейських жінок від неєвропейських чоловіків» (Stachowitsch & Sachseder, 2019). Це нівелює суб'єктність жінок-мігранток та легітимізує жорсткі, а іноді й насильницькі практики прикордонного контролю під виглядом гуманітарного захисту (Sachseder, Stachowitsch, & Binder, 2022).

Зазначені виклики вказують на необхідність переосмислення підготовки персоналу Frontex, що передбачає перехід від спрощеного уявлення про жінок як виключно «жертв» до комплексного розуміння інтерсекційності (перетину гендеру, раси, соціального статусу) у міграційних процесах. Формування гендерної культури в цьому контексті постає не лише як нормативна вимога, а й як ключовий компонент професійної компетентності, що забезпечує здатність персоналу ідентифікувати та враховувати різні форми вразливості у міграційних процесах.

Аналогічні підходи до інтеграції гендерної перспективи реалізуються і на національному рівні. Так, Державна прикордонна служба України (ДПСУ) активно впроваджує принципи гендерної рівності в рамках імплементації Резолюції РБ ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» (Maskay, 2019). Зокрема, створено підрозділи з питань гендерної політики, скасовано формальні обмеження щодо зайнятості жінок, які сьогодні складають понад 27% персоналу відомства (Maskay, 2019). Водночас досвід Frontex пропонує кілька важливих перспектив для вдосконалення системи вітчизняної правоохоронної освіти:

1. Адаптація Уніфікованої програми підготовки та Галузевої рамки кваліфікацій у сфері охорони кордонів. Впровадження компетентнісного підходу на основі європейських стандартів підготовки дозволить чітко структурувати навчальні цілі для всіх рівнів підготовки українських прикордонників (I. Isaieva та ін., 2021).

2. Наскрізна інтеграція гендерних питань у підготовку фахівців. Замість викладання гендерної тематики як окремої ізольованої теоретичної дисципліни, вітчизняним профільним закладам освіти слід інкорпорувати питання прав людини, недискримінації та гендерної рівності безпосередньо у модулі з тактики прикордонного контролю та

прикордонної служби, застосування сили, проведення співбесід та перевірки документів (FRA, 2019).

3. Розвиток ситуційного навчання. Використання практичних рольових ігор та симуляцій за участю стандартизованих «пасажирів» для відпрацювання алгоритмів роботи з вразливими категоріями, реагування на сексуальне насильство чи ознаки торгівлі людьми, що особливо актуально в умовах масового переміщення населення через війну в Україні.

Висновки і перспективи подальших розвідок цього питання. Комплексний аналіз європейського досвіду показує, що формування гендерної культури персоналу Frontex є динамічним і багаторівневим процесом, тісно інтегрованим із концепцією фундаментальних прав людини та Галузевою рамкою кваліфікацій у сфері охорони кордонів. Принципово важливим є те, що гендерна культура не виокремлюється у вузькоспеціалізовані курси, а реалізується через наскрізну інтеграцію принципів фундаментальних прав у всі без винятку освітні модулі, а вміння захищати права людини визначається як обов'язкова професійна компетенція (Frontex, 2013). Таким чином, система підготовки ЄС переходить від формально-правового вивчення норм до формування практичних навичок та професійного світогляду, здатного реагувати на специфічні гендерні потреби мігрантів.

У дослідженні поєднано педагогічний підхід до аналізу навчальних стандартів ЄС із критичними перспективами феміністичних безпекових студій. З'ясовано, що попри наявність прогресивних освітніх модулів, система управління кордонами ЄС і надалі містить імпліцитні маскулінні та постколоніальні патерни, які проявляються у політиці аналізу ризиків та ігноруванні специфічних потреб жінок під час процедур повернення.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці методичних рекомендацій щодо наскрізної інтеграції гендерної проблематики в освітні програми відомчих закладів освіти та порівняльному аналізі гендерних політик різних агенцій ЄС у сфері безпеки, що дозволить органічно адаптувати європейський досвід гендерно чутливої підготовки до умов воєнного та повоєнного відновлення сектору безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА

Balendr, A., & Komarnytska, O. (2023). *Development of emotional and Volitional Resilience of Future Officers of Defense and Security Sector of Ukraine During Professional Training*. *Educological Discourse*, 2(41), 127–140.

- <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.27> (Balendr, A., & Komarnytska, O. (2023). *Development of emotional and Volitional Resilience of Future Officers of Defense and Security Sector of Ukraine During Professional Training*. *Educological Discourse*, 2(41), 127–140. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.27>)
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2019). *Fundamental rights-based police training: A manual for police trainers*. Publications Office of the European Union. (European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2019). *Fundamental rights-based police training: A manual for police trainers*. Publications Office of the European Union)
- Frontex. (2013). *Fundamental rights training for border guards: Trainers' manual*. European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. (Frontex. (2013). *Fundamental rights training for border guards: Trainers' manual*. European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union)
- Frontex. (2013). Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding: setting standards for training excellence (Vol. 1 & 2). (Frontex. (2013). *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding: setting standards for training excellence* (Vol. 1 & 2))
- Frontex. (2022). *Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Basic Training in the EU* (Revised edition 2022). Publications Office of the European Union. (Frontex. (2022). *Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Basic Training in the EU* (Revised edition 2022). Publications Office of the European Union)
- Frontex. (2026). *Training Catalogue 2026*. EBCG Academy. Publications Office of the European Union. (Frontex. (2026). *Training Catalogue 2026*. EBCG Academy. Publications Office of the European Union.)
- Isaieva, I., Zabolotnyi, S., Moisienko, Y., Androshchuk, O., Reznik, O., & Kovalska, I. (2021). *Development of online learning course in combating human beings trafficking for border guard officers of Ukraine*. *LAPLAGE EM REVISTA*, 7(Extra-B), 536–543. (Isaieva, I., Zabolotnyi, S., Moisienko, Y., Androshchuk, O., Reznik, O., & Kovalska, I. (2021). *Development of online learning course in combating human beings trafficking for border guard officers of Ukraine*. *LAPLAGE EM REVISTA*, 7(Extra-B), 536–543)
- Karamanidou, L., & Kasperek, B. (2020). *Fundamental Rights, Accountability and Transparency in European Governance of Migration: The Case of the European Border and Coast Guard Agency Frontex*. *RESPOND Working Paper Series*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3967784>
- Mackay, A. (2019). *Border Management and Gender. Gender and Security Toolkit Tool 6*. DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women (Mackay, A. (2019). *Border Management and Gender. Gender and Security Toolkit Tool 6*. DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women).
- Sachseder, J., Stachowitsch, S., & Binder, C. (2022). *Gender, race, and crisis-driven institutional growth: discourses of 'migration crisis' and the expansion of Frontex*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(19), 4670–4693. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2022.2092461> (Sachseder, J., Stachowitsch, S., & Binder, C. (2022). *Gender, race, and crisis-driven institutional growth: discourses of 'migration crisis' and the expansion of Frontex*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(19), 4670–4693. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2022.2092461>)

- Stachowitsch, S., & Sachseder, J. (2019). *The gendered and racialized politics of risk analysis*. The case of Frontex. *Critical Studies on Security*, 7(2), 107-123. <https://doi.org/10.1080/21624887.2019.1644050> (Stachowitsch, S., & Sachseder, J. (2019). *The gendered and racialized politics of risk analysis*. The case of Frontex. *Critical Studies on Security*, 7(2), 107-123. <https://doi.org/10.1080/21624887.2019.1644050>)
- European Network of Migrant Women (ENOMW). (n.d.). *Submission to European Border and Coast Guard*. Migrant Women Network. (European Network of Migrant Women (ENOMW). (n.d.). *Submission to European Border and Coast Guard*. Migrant Women Network)
- United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). (2024). *Human Rights at International Borders: A Trainer's Guide*. (United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). (2024). *Human Rights at International Borders: A Trainer's Guide*)

SUMMARY

Romanyshyna Liudmyla, Polishchuk Oleksandr, Tafintseva Svitlana. Gender Culture in the System of Professional Training of EU Border Guards: The Experience of Frontex.

The study aims to analyse the experience of the European Border and Coast Guard Agency (Frontex) in integrating gender culture into the professional training system of EU border guards. The relevance of the research is conditioned by modern migration challenges, the transformation of border security approaches, and the growing importance of gender equality and the protection of fundamental rights as integral components of law enforcement professional activity. Border guards' duties involve interaction with vulnerable and diverse social groups, non-discriminatory decision-making, and respect for human rights, which necessitates the systematic development of gender culture within professional training.

The research methodology is based on the analysis of critical discourse, training programs, the Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding, Frontex institutional reports, and concepts drawn from feminist security studies.

The scientific novelty lies in the comprehensive integration of pedagogical analysis of European training standards with a critical gender examination of border security policy, revealing both the achievements and contradictions of Frontex's gender mainstreaming strategy.

Conclusion. The formation of gender culture within Frontex is not confined to narrow, specialised courses but is realised through the cross-cutting integration of fundamental rights principles across all educational modules, with the ability to uphold human rights defined as a mandatory professional competency. Competency-based training and scenario-based learning further develop skills in gender-sensitive response and respect for vulnerable groups. However, the analysis identifies persistent challenges, including patriarchal stereotypes, the dominance of a "male-default" approach to interpreting migration processes, and the risk of reducing vulnerability exclusively to a security concern.

Key words: gender culture, border guards, professional training, gender equality, fundamental rights, gender mainstreaming, border security.